

БУТ ІЛЛЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного процесу, кандидат юридичних наук

ПИСЬМОВЕ ОПИТУВАННЯ УЧАСНИКІВ СПРАВИ ЯК НОВЕЛА ЦИВІЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Однією з новел цивільного процесуального законодавства стала передбачена статтею 93 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК) можливість учасника справи поставити в першій заяві по суті справи, що ним подається до суду, не більше десяти запитань іншому учаснику справи про обставини, що мають значення для справи. Оскільки ЦПК до учасників справи відносить сторін та третіх осіб, то вказаним правом наділені як сторони так і треті особи. Враховуючи положення ст. 174 ЦПК першими заявами по суті справи для позивача є позовна заява; для відповідача – відзив на позовну заяву (відзив); для третьої особи, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору – позовна заява; для третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору – пояснення третьої особи щодо позову або відзиву. Оскільки інститут заяви по суті справи структурно розміщено в Розділі III ЦПК, яким врегульовано позовне провадження, письмове опитування не може бути здійснено в наказному чи окремому провадженнях.

ЦПК не передбачає можливості подання заяви про письмове опитування учасників справи як свідків після подання першої заяви по суті справи: у такому разі суд має залишити без розгляду відповідну заяву з огляду на порушення порядку її подання, крім випадків, коли неможливість подання відповідної заяви у встановлений процесуальним законодавством строк, була викликана об'єктивними обставинами.

Частина 2 ст. 93 ЦПК передбачає обов'язок учасника справи, якому поставлено питання позивачем, надати вичерпну відповідь окремо на кожне питання по суті. З цього положення випливає, що відповідачу та третім особам надано менше процесуальних можливостей щодо письмового опитування позивача, оскільки для позивача не встановлено процесуального обов'язку надавати відповіді на поставлені йому питання. В той же час, відповідач та треті особи не позбавлені права подати відповідний позов (зустрічний позов, позов третьої особи із самостійними вимогами до позивача та/або відповідача), у такому разі зазначені суб'єкти набувають процесуальних прав позивача, а отже у власних позовних заявах так само можуть вказати перелік питань. Так само, слушною є думка Немеш П.Ф., який вказує, що у ряді випадків спірні матеріальні відносини, які є предметом судового розгляду, можуть розвиватися завдяки особистій поведінці законного представника, який діє в інтересах свого підопічного. У цьому разі представник (батько, опікун тощо) може особисто знати про факти, які будуть мати значення для встановлення обставин справи, але запитань до нього у

письмовій формі з цього приводу поставити йому не можна, оскільки він не належить до групи учасників справи [2, с. 107].

Не зважаючи на те, що назва статті 93 ЦПК вказує на письмове опитування учасників справи як свідків, не слід плутати цей порядок з можливістю допиту як свідків сторін, третіх осіб та їхніх представників, передбаченою ст. 92 ЦПК. Суттєва відмінність полягає в тому, що ст. 92 ЦПК передбачає можливість допиту сторін, третіх осіб та їхніх представників, тоді як письмове опитування не передбачає собою отримання згоди відповідача та третіх осіб на надання відповідей у разі, якщо питання були поставлені позивачем. Так само ст. 92 ЦПК передбачає, що сторони, треті особи можуть бути допитані як свідки за власною ініціативою, тоді як для письмового опитування вияв такої ініціативи неможливий.

Ще однією відмінністю, яка відрізняє письмове опитування від допиту свідків та допиту сторін, третіх осіб як свідків, є те, що на запитання до учасника справи, який є юридичною особою, відповідь надає її керівник або інша посадова особа за його дорученням. Як відомо, свідком є та особа, якій безпосередньо відомі обставини, що мають значення для справи, тоді як передоручення надання відповідей на питання письмового опитування може свідчити про те, що певна посадова особа в момент отримання переліку питань не знала про обставини, що мають значення для справи, однак в силу своєї посади може дізнатися та викласти письмово відомості щодо таких обставин. Прикладом може бути доручення директором товариства відповісти на питання письмового опитування бухгалтера підприємства щодо нарахування та виплати певних платежів.

В той же час, процесуальним законодавством встановлено вичерпний перелік підстав, за яких учасник справи має право відмовитися від надання відповіді на поставлені запитання:

1) якщо його віднесено до осіб, які не можуть бути допитані як свідки, чи йому надано право відмовитися давати показання;

2) якщо поставлене запитання не стосується обставин, що мають значення для справи;

3) якщо учасником справи поставлено більше десяти запитань. формулювання даної обставини не вбачається обов'язку сторони відповідати лише на десять запитань, залишаючи решту без відповіді: в такому разі відмова учасника відповідати може стосуватися усіх питань.

Однак з наявністю вказаних обставин встановлюється право на відмову від відповіді, яким учасник справи може і не скористатися. Так само слід зазначити, що право відмови у наданні відповідей може бути реалізоване виключно учасником справи, якому було поставлено запитання: суд не уповноважений відхилити чи уточнювати питання, більше того, суд позбавлений процесуальною можливістю якимось чином перешкодити пред'явленню питань, навіть якщо вони не стосуються обставин справи.

У разі наявності вищезазначених підстав для відмови від відповіді, учасник справи повинен повідомити про відмову іншого учасника та суд у строк для надання відповіді на поставлені запитання. Суд за клопотанням іншого учасника справи може визнати підстави для відмови відсутніми та зобов'язати учасника справи надати відповідь.

Список використаної літератури:

1. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.04 // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-42. – Ст. 492.
2. Немеш П.Ф. Письмове опитування учасників справи як свідків у цивільному процесі / П.Ф. Немеш // Електронне наукове видання «Порівняльно-аналітичне право». – 2018. – № 2. – С. 106-109.

Ключові слова: цивільний процес, судове доказування, учасники справи, письмове опитування

Ключевые слова: гражданский процесс, судебное доказывание, участники дела, письменный опрос

Key words: civil process, judicial proof, participants of the case, written questioning.

АПАЛЬКОВА ІННА СЕРГІЙВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри цивільного процесу, кандидат юридичних наук

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ДОКАЗУВАННЯ ЗА НОВОЮ РЕДАКЦІЄЮ ЦПК УКРАЇНИ

Доказування є центральним інститутом цивільного процесуально-го права, що відбиває фундаментальні особливості національної моделі цивільного судочинства. Не дивно, що цей інститут зазнав значних змін у процесі реформування цивільного процесуального законодавства внаслідок конституційної реформи у сфері правосуддя, яка заклала підвалини для нової філософії відправлення правосуддя у цивільних справах.

Відповідно до ч. 1 ст. 76 ЦПК України, доказами є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. За новою редакцією, засобами доказування є: 1) письмові, речові та електронні докази; 2) показання свідків; 3) висновок експерта [1].

Основні зміни в інституті доказування є такі:

по-перше, в п. 1 ч. 2 ст. 76 ЦПК України закріплено новий засіб доказування як електронні докази. Так, відповідно електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, елект-